

**RYBÁŘOVÁ, Petra. Antisemitizmus v Uhorsku v 80. rokoch 19. storočia.
Bratislava : Spoločnosť Pro Historia, 2010. ISBN 978-80-970060-7-5. 186
strán.**

Alena Miklošková, mikloskova.alena@gmail.com

Problematika antisemitizmu je v poslednom období stredobodom pozornosti mnohých historikov nielen v zahraničí, ale aj na Slovensku. Existuje už množstvo literatúry o príčinách, no hlavne o dôsledkoch antisemitizmu predovšetkým počas druhej svetovej vojny. Ide o monografie hľadajúce príčiny neznášanlivosti voči židovskému obyvateľstvu, ako aj z rozličných pohľadov popisujúce dôsledky holokaustu.

Dejiny antisemitizmu však nemožno ohraničiť obdobím druhej svetovej vojny. Počiatky antisemitizmu môžeme nájsť už v staroveku a badať ich aj počas celých dejín židovského národa. Antisemitizmus existoval vždy, menili sa len príčiny, ktoré ľudí viedli k takému zmýšľaniu. Boli to príčiny náboženské, rasové, ekonomické alebo to bola závišť. Z pohľadu historika je osobitne zaujímavé a neprebádané obdobie na prelome 19. a 20. storočia a medzivojnové obdobie na Slovensku. Preskúmať toto obdobie si za cieľ vybrala historička Petra Rybářová, ktorá sa zamerala na osemdesiate roky 19. storočia.

Práca Petry Rybářovej je rozdelená na dve časti. Prvá časť popisuje problematiku antisemitizmu na celouhorskej úrovni, druhá sa sústreďuje na situáciu Bratislavskej a Nitrianskej župy. Práca je zameraná na poslednú štvrtinu 19. storočia. Poukazuje na príčiny, prejavy a dôsledky antisemitizmu v Uhorsku v sledovanom období.

V úvode knihy autorka objasňuje históriu pojmu antisemitizmus, avšak zameriava sa na konkrétny typ, ktorý je pre toto obdobie charakteristický. Ide o tzv. moderný antisemitizmus, ktorý môžeme badať v druhej polovici 19. storočia. Židia sa aktívne zapájajú do asimilačného procesu a sú im priznané občianske i náboženské práva a slobody. Je to obdobie poznačené snahou o zachovanie tradičných hodnôt, protižidovskou agitáciou a ovplyvňovaním verejnej mienky prostredníctvom tlače. V 19. storočí bola v Uhorsku viditeľná maďarská štátna idea zameraná na pretvorenie Uhorska z multietnického celku na národný štát. V druhej polovici 60. rokov Židia dosiahli emancipáciu a o päť rokov neskôr im bola priznaná rovnoprávnosť s ostatnými náboženskými skupinami. Židia v tomto období poháňali uhorskú ekonomiku, preto si moderný antisemitizmus začal všímať ich sociálne a ekonomické postavenie. Bolo to storočie plné náboženských predsudkov, ktoré živili početné kňazské autority víziou o úpadku kresťanskej spoločnosti. Tento úpadok zapríčiňoval judaizmus a Talmud hlásajúci učenie pohoršujúce kresťanov. Autorka sa domnieva, že moderný antisemitizmus vznikol ako „kultivovaná“ forma protižidovskej skupiny. Prikláňa sa k názoru, že protižidovské postoje sa inštitucionalizovali v politických stranách. Prezентuje chápanie tohto pojmu rôznymi historikmi.

Antisemitské hnutie sa sformovalo v 70. rokoch, keď sa európske štáty spamätávali z hospodárskej krízy. Na našom území sa centrami antisemitského hnutia stali regióny na západnom Slovensku. Autorka v knihe prezentuje stratégie a princípy antisemitského hnutia, úlohu politických strán a jej predstaviteľov. Antisemitskú ideológiu považuje za zhľuk myšlienok istej skupiny poslancov. Uvádza názory a vysvetlenia niekoľkých historikov, zamýšľa sa nad tým, koho môžeme vlastne považovať za antisemitu. Prikláňa sa k názoru maďarského teoretika Istvána Bibóa, že antisemitom nie je len ten, kto proti Židom poburuje, ale každý, kto si utvoril o Židoch obraz o ich nebezpečných vlastnostiach a ich nemorálnom charaktere.

Antisemitu podľa neho predstavuje človek, ktorý v sebe nosí zdeformovaný obraz istej časti spoločenskej skutočnosti. Za antisemitov považuje hlavne predstaviteľov a sympatizantov Antisemitskej strany, ktorí hlboko ovplyvňovali verejnosť. Uvádza príklady rozdielnych názorov na charakter antisemitu, no zároveň sa domnieva, že presná definícia takéhoto človeka nie je možná.

V časti Uhorsko autorka popisuje život židovskej komunity. Charakterizuje emancipáciu a asimiláciu Židov, ktorá je viditeľná v tomto období. Podrobnejšie sa venuje formovaniu antisemitského hnutia v Uhorsku. Za faktory, ktoré zapríčinili vznik hnutia Rybářová považuje či už prílív utečencov z Ruska, prípad rituálnej vraždy v Tiszaeszlári, alebo vplyv nemeckého antisemitizmu a ruských pogromov. Hovorí o politickom antisemitizme, ktorého začiatok vytyčuje na rok 1875, kedy poslanec Liberálnej strany Győző Istoczy v parlamente predniesol reč o potrebe legálneho zamedzenia usadzovania sa haličských Židov v krajine. Považoval za nutné obmedziť židovský hospodársky vplyv. Podrobne hovorí o volebných úspechoch, ba aj neúspechoch Antisemitskej strany. Hodnotí aktivity Antisemitskej strany, hlavne jej medzinárodnú spoluprácu s Antisemitskými stranami v iných štátoch. Rozoberá dobové interpretácie antisemitského hnutia.

V druhej časti knihy autorka približuje život v konkrétnych regiónoch Bratislavskej a Nitranskej župy, kde opisuje volebné rituály, násilnosti voči Židom prostredníctvom dobových periodík. Periodiká zo sledovaného obdobia slúžili ako informačný zdroj a tiež je z nich možné analyzovať postoj uhorskej politiky i bežného slovenského obyvateľa fenoménu antisemitizmu. Treba však podotknúť, že dobové noviny často len skreslovali a podľa svojich potrieb interpretovali skutočné informácie. V regiónoch popisuje konkrétne protižidovské nepokoje, ako boli výtržnosti v Bratislave a Trnave v rokoch 1882 a 1883 a nepokoje, ktoré sa odohrali v rovnakom období v Nitre, kde boli považované za nacionálne orientované. Zdôrazňovala to aj dobová nitrianska tlač. Antisemitská strana sa tešila v Nitre podpore slovenského hnutia. Inteligencia si rýchlo osvojila antisemitské zmýšľanie, len mestské rady ostali neutrálne, pretože ich členov väčšinou tvorili Židia. Centrom antisemitizmu bola na našom území však bola jednoznačne Bratislava, kde sa odohrali početné protižidovské vystúpenia. Antisemitskú stranu tu zastupoval Iván Simonyi.

Autorka vo výskume antisemitizmu v 19. storočí pracovala s dobovou tlačou, prostredníctvom ktorej sa lepšie priblížila súčasnému chápaniu antisemitizmu. Opísala protižidovské vystúpenia tak, ako ich chápali vtedajší obyvatelia konkrétnych žúp. Dôkladne spracovala aj archívny materiál písaný väčšinou v maďarčine. Knihu Antisemitizmus v Uhorsku v 80 rokoch 19. storočia považujem za výborné spracovanie problematiky antisemitizmu v danom období. Verím, že budú nasledovať aj ďalšie diela zamerané na ostatné oblasti Slovenska.